

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ประชาธิปไตย เป็นการปกครองโดยประชาชนหรือประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ประชาธิปไตยไม่อาจประสบความสำเร็จได้ ถ้าประชาชนไม่มีความสามารถในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ไม่ใช่เพียงแต่มีรัฐธรรมนูญที่ดีเท่านั้น แต่ประชาชนจะต้องเป็น "พลเมือง" ตามระบอบประชาธิปไตยด้วย ในปัจจุบันโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การจัดการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน สำหรับการที่จะไปเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่ดีต่อไปในสังคม มีทักษะในการคิด การปรับตัว การแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (ปัทมศิริ ธีรานุรักษ์ จารุชัยนิวัฒน์, 2559 : 1)

การที่สังคมไทยจะเป็นสังคมประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริงนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับการมีระบอบการปกครองและมีสถาบันทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยเท่านั้น แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ การที่ประชาชนนำหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในการดำรงชีวิตจนเป็นปกติ เป็นวิถีชีวิตหรือเป็นวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้จากยุทธศาสตร์พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พ.ศ. 2553 - 2561 ที่ได้กล่าวถึงการศึกษเพื่อความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยสำหรับเด็กและเยาวชน ทั้งในระบบและนอกระบบ (สำนักนโยบายด้านพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา, 2554 : 17) ซึ่งจะเป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่าการที่ประชาชนจะนำหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในการดำรงชีวิตได้นั้น การพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยในการปูพื้นฐานหลักการในเรื่องของความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป

การปลูกฝังความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนไทยนั้น ควรจะเกิดจากการที่เยาวชนได้เข้าใจและเกิดกระบวนการทางความคิดที่ถูกต้อง ซึ่งประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์ (2545 : 1 - 2) ได้เสนอแนวความคิดไว้ว่า เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตยบรรลุผล จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาจิตสำนึกและความเข้าใจในความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนโดยทั่วไปด้วย และควรจะถือว่าคุณสมบัติดังกล่าวเป็นคุณภาพทางการศึกษาที่พึงประสงค์ ประการสำคัญที่สถานศึกษาทุกระดับควรจะส่งเสริมและให้ความสนับสนุนในการจัดการศึกษาให้เด็กได้เกิดกระบวนการทางความคิดที่ถูกต้อง

Jame S. Coleman (1965 อ้างถึงใน เยาวภา ประคองศิลป์, 2542 : 74 - 75) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การให้การศึกษเพื่ออบรมพลเมืองให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาที่จะให้ความรู้ทางการเมืองเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง การเข้าใจการเมืองอย่างถูกต้องเป็นการนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยพฤติกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับระบบการเมือง ในที่สุดก็จะเกิดความรู้สึกหรือเห็นวาระบอบประชาธิปไตยมีความชอบธรรม มีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 7 ที่ได้กำหนดว่า “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ ฯลฯ” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553, 2553 : 4) จะเห็นได้ว่าบทบาทหน้าที่ของสถาบันการศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะชีวิตสมัยใหม่บุคคลต้องใช้เวลาอยู่ในสถาบันการศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี กระบวนการศึกษาภายในสถาบันการศึกษาตั้งแต่โรงเรียนจนถึงมหาวิทยาลัยจะเป็นกระบวนการอบรมหล่อหลอมเกล้าหรือให้การเรียนรู้ทางการเมืองได้เป็นอย่างดี

การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง จึงไม่ใช่การสอนด้วยการ "บรรยาย" แต่ผู้สอนต้องพัฒนาการสอนในรูปแบบ "กิจกรรม" และ "การลงมือปฏิบัติ" หรือการเรียนการสอนผ่าน "กระบวนการคิด" ในลักษณะรูปแบบต่าง ๆ ผักการปฏิบัติ" เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความเชื่อมโยงที่มีนัยสำคัญมากขึ้น คือทุกคนต่างเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาและการคลี่คลายแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน สำหรับกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวผู้สอนจะเป็น "วิทยากรกระบวนการ" มีหน้าที่เชื่อมโยงการเรียนรู้กับประสบการณ์จริงในวิถีชีวิตทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในความเป็นพลเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยจนก้าวไกลไปถึงการมีจิตสำนึกมีจิตวิญญาณประชาธิปไตย (วรากรณ์-สามโกเศศ, 2554 : 1) การส่งเสริมและพัฒนาทักษะการคิดให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนมีด้วยกันหลากหลายวิธีการ ซึ่งรูปแบบวิธีการส่งเสริมทักษะการคิดโดยการใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นรูปแบบหนึ่งที่ก่อให้เกิดทักษะการคิดกับผู้เรียนโดยการนำสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในปัจจุบันมาเรียนรู้ในการที่จะทำให้สังคมดีขึ้น การพัฒนาทักษะการคิดโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) หรือ PBL เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ช่วยในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของการคิด (Quality of Thinking) โดยการสืบเสาะแสวงหาความรู้คำตอบของปัญหาจากสื่อ จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งการปฏิบัติจริงให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี (สุภามาส เทียนทอง, 2553 : 5)

โครงการวิจัยนี้ผู้วิจัยต้องการพัฒนาทักษะการคิดโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อที่จะส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาวิชาชีพรุ สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 2 เนื่องจากเป็นระดับชั้นที่มีทักษะในระดับหนึ่งจากการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษา และเป็นสาขาวิชาที่จะต้องไปฝึกหัดกับเด็กในระดับปฐมวัย ซึ่งเป็นวัยที่ควรจะมีการปลูกฝังให้เกิดทักษะทางการคิดและการประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ การที่จะทำให้เด็กหรือผู้เรียนเกิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยที่ดีได้ นั้นการพัฒนาทักษะการคิดโดยใช้ปัญหาเป็นฐานของตัวผู้สอนตัวเอง ควรจะต้องได้รับการปลูกฝังทักษะการคิดโดยใช้ปัญหาเป็นฐานนี้ด้วยเช่นกัน รวมทั้งให้นักศึกษาวิชาชีพรุได้เห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาทักษะการคิดโดยนำปัญหามาเป็นฐานทางความคิดให้กับนักศึกษาได้เรียนรู้อย่างมีความเป็นรูปธรรมและมีรายละเอียดเพียงพอต่อการส่งเสริมให้นักศึกษาวิชาชีพรุสามารถพัฒนาตนเองได้ และเพิ่มพูนความรู้ ทักษะกระบวนการในการคิดสามารถวิเคราะห์ให้เห็นสภาพการณ์ เงื่อนไข การกระทำ ผลลัพธ์ ของกระบวนการนั้น ๆ เป็นการได้ประโยชน์และเป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับการพัฒนา นักศึกษาวิชาชีพรุได้ต่อไป

คำถามการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้มีคำถามการวิจัย 2 ข้อ ได้แก่

1. การพัฒนาทักษะการคิดโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักศึกษาวิชาชีพระดับปริญญาตรี มีองค์ประกอบและขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร
2. การพัฒนาทักษะการคิดโดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นส่งผลกระทบต่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักศึกษาวิชาชีพระดับปริญญาตรีหรือไม่อย่างไร และในลักษณะใด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับทักษะการคิดโดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนักศึกษาวิชาชีพระดับปริญญาตรี
2. เพื่อพัฒนาทักษะการคิดโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักศึกษาวิชาชีพระดับปริญญาตรี

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงพัฒนา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบมีการแทรกแซง (intervention) โดยศึกษาและวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
 - 1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาวิชาชีพระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาวิชาชีพระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย ชั้นปีที่ 2 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จำนวน 30 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง
2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรต้น คือ ทักษะการคิดโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ตัวแปรตาม คือ ความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักศึกษาวิชาชีพระดับปริญญาตรี
3. ระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย คือ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560

นิยามศัพท์

ทักษะการคิด หมายถึง ความสามารถในการคิดที่อาศัยกระบวนการทางปัญญา ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมต่างๆ โดยนำมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ สังเคราะห์ และประเมินอย่างมีระบบและเหตุผล เพื่อให้ได้แนวทางในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่

การพัฒนาทักษะการคิดโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หมายถึง การนำเอาทักษะการคิดในด้านการคิดแก้ปัญหา มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีกระบวนการ โดยผู้วิจัยจะทำการพัฒนาศักยภาพทักษะการคิดด้วยแบบแผนการพัฒนาทักษะการคิดของผู้วิจัยที่ได้สร้างขึ้น โดยยึดแนวทางการพัฒนาศักยภาพทักษะการคิดตามแนวคิดของกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ประกอบด้วย

ขั้นการเชื่อมโยงและนำเสนอปัญหา หมายถึง ผู้สอนเสนอสถานการณ์ปัญหาที่มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาที่จะสอน เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นปัญหาและเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ ขั้นทำความเข้าใจกับปัญหา หมายถึง ผู้เรียนทำความเข้าใจกับปัญหาและสามารถ

อธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้

ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า หมายถึง ผู้เรียนดำเนินการศึกษาค้นคว้าเป็นกลุ่มด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยสามารถหาได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้แล้ว

ขั้นการสังเคราะห์ความรู้ หมายถึง ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ค้นคว้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อภิปรายผลและสังเคราะห์ความรู้ที่ได้มาว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด

ขั้นการสรุปและประเมินค่า หมายถึง ผู้สอนให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายและสรุปความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรม

โดยผู้วิจัยเลือกใช้เนื้อหาที่เกี่ยวกับความรู้ทั่วไป คือ เป็นเนื้อหาที่ใกล้เคียงกับบริบทของการส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย

พลเมืองประชาธิปไตย หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่คิดและแสดงออกทางพฤติกรรมหรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเมื่ออยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ ประกอบด้วย การเคารพในเหตุผลและการแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

การเคารพในเหตุผล หมายถึง การแสดงความคิดเห็นของตนเอง การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และการบอกเหตุผลในการคิดตัดสินใจหรือการอภิปรายร่วมกับเพื่อนในกลุ่มอย่างสมเหตุสมผล

การแก้ปัญหาโดยสันติวิธี หมายถึง การรู้จักประนีประนอม การรับฟังและการปฏิบัติตามเสียงข้างมากและคำนึงถึงเสียงส่วนน้อย และการใช้คำพูดที่สุภาพในการแก้ปัญหา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับทักษะการคิดโดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนักศึกษาวิชาชีพครูที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
2. ได้กระบวนการในการพัฒนาทักษะการคิดโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
3. สร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี